

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Даниела Тасевска член на Научно жури за
защита на дисертационен труд

„Взаимодействие между бърнаут синдрома, мотивацията и удовлетвореността от работата при учители от Гърция“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, Научна област

3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление

3.2. Психология /Педагогическа и възрастова психология/

Докторант: *Теодора Христос Роиду*

Научен ръководител: *доц. д-р Русанка Манчева*

Данни за дисертанта и докторантурата

Теодора Роиду е докторант в Професионално направление 3.2 Психология, по докторска програма Педагогическа и възрастова психология. Изпълнила е успешно заложените в индивидуалния си учебен план задания и дейности, свързани с разработването на дисертационен труд.

От прегледа на нейното професионално развитие се констатира последователност в сферата на образованието и следдипломната квалификация, която свидетелства за регулярната ѝ насоченост към задълбочаване на професионалните компетенции.

Теодора има педагогически си опит като учител и солидна практика като обучител в областта на педагогическите и социални науки.

Процедурата по провеждане на настоящата защита е реализирана коректно. Докторантката е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл.24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените публикации са релевантни на темата на дисертационния труд и демонстрират изследователска ерудиция.

Данни за дисертацията и автореферата

Представеният за рецензиране труд несъмнено попада в изследователския профил на педагогическата и възрастова психология, тъй като е адресиран към една

изключително дискуссионна по своя характер проблематика, по която все още има нерешени въпроси.

Дисертационен труд е с цялостен обем от 195 страници. В съдържателно отношение дисертацията е структурирана в увод, три основни глави, структурирани в подглави, заключение, използвана литература, дискусия, изводи и приложения. Аргументирането на теоретико-приложния модел на изследването е базирано на 275 специализирани източника на английски език, което е несъмнена стойност на теоретичната база на разработката и я презентира с оглед нейната информативност и актуалност.

Научният дискурс на изследването е ориентиран към взаимовръзката между феномените на стреса, мотивацията и удовлетвореността при учители в Гърция. Изборът на обект на изследване вероятно не е случаен и кореспондира с многобройните доказателства, че професията учител се упражнява всекидневно в силно натоварена стресогенна среда, комплексно зададена от възрастовата динамиката на новите поколения ученици и дългосрочно случващата се реформа в образователните парадигми по целия свят.

В дисертационното изследване проблемът за стреса, мотивацията и удовлетвореността от труда при учители е представен цялостно и в дълбочина, като са обхванати възможните му аспекти и полета. В Увода е разкрита мащабността в постановката на тематичното поле като интердисциплинарно, в което тясно си сътрудничат знания от философията, социологията, правото, психологията и медицината. Изследователският фокус, отразяващ познаването на необходимите сегменти от проучването е изразен чрез формулираната хипотеза, свързана с допускането, че професионалното прегаряне или синдромът бърнаут в образователната институция е резултат на специфични констелации – личностната мотивация и професионалната удовлетвореност от работата. Постигната е добра ориентация в теоретичните основания на дисертационния проблем, като в изследването се отчитат теоретико-методологичните постижения на съвременни гръцки и чуждестранни учени. По-важна е обаче съдържателната страна на осъществения анализ. Той свидетелства убедително, че докторантката познава проблема както в класическата, така и в съвременната научна литература. Конкретен израз на доброто познаване на проблема и правомерната му научно-изследователска постановка, интерпретация и анализи, е представена в тезата за иманентното присъствие на стреса в ритъма на индивидуалния и професионалния живот на учителите през динамичния и все по-непредсказуем на

събития 21-и век. Осъзнавайки социалната значимост на проблема, Теодора Роиду заявява, че за да е възможно противодействие на това отрицателно явление, трябва да се проучи взаимодействието между факторите удовлетвореност от труда и мотивация за труд.

Теоретичният дизайн се разгръща по посока концептуализиране на градивните конструкции на дисертацията, свързани с научният анализ на ключовите понятия професионален стрес, удовлетвореност от работата и мотивация за труд. Изложението се реализира съобразно класическата схема за преход от общо към частно като изследователския фокус постепенно се стеснява, преминавайки от концептуализиране на всеки феномен в общ план, към неговите конкретни измерения, в контекста на образователната институция.

Изложението в теоретичната част е изключително информативно, цитирани са автори с различни гледни точки, принадлежащи към различни школи. Спецификата на изследвания проблем естествено насочва докторантката към емблематични за тази тематика автори, в чиито публикации са представени обширни анализи и обобщения по темата. Обособени са отделните теории и подходи към изследване на визираните конструкции като се проследява еволюцията на конструкта чрез историческия ракурс, достигайки до неговите съвременни конотации.

За да избистри авторската си позиция по въпроса за причинната обусловеност на професионалния стрес при учители сред толкова алтернативни мнения, докторантката се позовава на становищата на учени, с които води полемика, която явно и контекстуално присъства в научния текст. Така очертавайки едно скептично поле Теодора Роиду разширява интерпретационната рамка на проблема, като утвърждава комплексния не само биопсихо-социален модел, служещ за арбитър в множеството подходи, преодоляващ всяка едностранчивост, съдържащ голям обяснителен потенциал по отношение на основния въпрос за детерминираността на професионалното прегаряне, но и груповият подход, въз основа на който е изградена концептуалната рамка на източниците на професионалния стрес, като комплексно са идентифицирани факторите на средата и на личността, оказващи влияние върху появата, преживяването и последиците от него в образователната среда на съвременното училище. Използваният подход несъмнено обогатява теоретичния модел на изследването и завишава емпиричния му потенциал. Намирам за удачна и изведената зависимост на тежестта на синдрома бърнаут от разработените в персоналния поведенчески репертоар копинг стратегии.

В стилистично отношение впечатление прави стремежът на докторантката към разчупване на строгия академизъм и обогатяване на научния стил с експресивност, освежаваща мисълта и словото чрез въвеждане на подходящи за случая сентенции. Те не са използвани спекулативно като декоративен елемент, а за да подскажат за дълбините на познанието, което авторката предстои да ни разкрие.

Емпиричната част на дисертационния труд на Теодора Роиду впечатлява с организацията и замисъла на дизайна на изследването, с логиката на представяне на неговите елементи, с концептуализацията на авторския модел за изследване на детерминантите на изследваното явление. Спазени са основните наукометрични изисквания по отношение на основните компоненти (обект, предмет, надеждност на изследването, начин на обработка на резултатите). Докторантката проявява висока изследователска култура при представяне на изследователския замисъл по отношение на: изследователска теза, формулираните коректно хипотези и задачи на изследването, адекватно подбрани, съобразно целта на проучването-богат арсенал от методики, чиито психометрични свойства на надеждност се доказват в изследването.

Именно това е позволило да бъде получена ценна информация, както за професионалните фактори на работната среда, така и за личностните диспозиции, свързани с мотивацията за труд при учители в Гърция. Изследователските търсения на Риду са обвързани с допускания, чиято верификация трябва да послужи за обосновка на превантивни подходи за третиране на феномена бърнаут при учители. С цел постигане на по-голяма категоричност при интерпретацията на получените резултати, методическият инструментариум, с който се осъществява изследването, включва освен количествени и качествени методи. Подобен изследователски модел сменя както общовалидните (номоетични), свързани с количествено измерване характеристики, така и индивидуално-синкретичните (идеографични), свързани с оценка чрез качествения метод черти на личността. Всичко това позволява на докторантката да достигне до дълбинно разбиране на изследвания обект и да извърши детайлен анализ на резултатите. Избрани са адекватни на емпиричната постановка на изследването и на получените данни методи за статистическа обработка. Убедителна е логиката и обосновката в представянето и обработката на тези данни. Използвани са различни алгоритми за тяхното преобразуване в емпирични резултати чрез взаимодопълващи се статистически методи (дескриптивна статистика, корелационен, дисперсионен анализ, метод на Т-тест), доказващи съотношения и зависимости в съответствие с предложените хипотези. Получените резултати за статистическа значимост на различията между

изследваните групи лица и констатираните корелационни връзки са обсъдени задълбочено и богато визуализирани с помощта на таблици и фигури.

Докторантката интерпретира съдържателно получените резултати, голяма част от които са нови за тази научна област и представляват безспорен принос в психологията. Докторантката анализира резултатите с много добро разбиране и осмисляне в контекста на хипотезите, което повишава доказателствената стойност на направените изводи.

Насърчавам докторантката да издаде дисертацията като монография не само заради качествата ѝ на научен труд, но и поради чисто човешките хуманистични послания, с които е наситена, особено в частта, третираща социалния интерес-звучи призив за повече емпатия, интерес към другите, за разбиране и съчувствие. Намирам основание да отлича като най-силна страна на този дисертационен труд – с безспорна практико-приложна стойност втората част, където са представени резултатите от извършеното за пръв път в Гърция емпирично изследване на източниците на стрес, нивото на възприет стрес и бърнаут, управлението на симптомите и копинг стратегиите на стреса във взаимовръзка с личностните и демографските характеристики, мотивацията и удовлетвореността на 153 учители от различни училища в Гърция.

Като структурен компонент на дисертационния труд Заключениеето има не само теоретична, но и приложна значимост и подчертава ефикасността на разработения изследователски модел, който може да бъде приложен във всяко училище.

По отношение на изискванията за цитиране и коректно позоваване на автори намирам, че разработката покрива критериите и отговаря на стандартите. Авторефератът в параметрите на 59 страници синтезирано и точно представя структурата и основните смислови акценти на дисертацията, с по-задълбочен фокус на вниманието върху целта, задачите и хипотезите на емпиричното изследване, неговия предмет и обект, организация и методически инструментариум, анализа на резултатите и съответните изводи и препоръки. Включена е и самооценката на докторанта относно приносните моменти на разработката, която приемам.

Научни приноси

Справката за научно-приложните и теоретико-аналитичните приноси отразяват обективно постиженията в дисертацията. Приносните моменти могат да се сведат до:

1. Предложен е модел за проучване на взаимодействието между бърнаут синдрома, мотивацията и удовлетвореността от работата при учители от Гърция

обхващащ изследването на личностни и социалнопсихологически фактори и е оформен индикативен профил на специфичните стресори в съвременната образователна среда.

2. Разкрито е влиянието на образователни мениджмънт върху мотивацията и удовлетвореността от работата, положени в контекста на социалнопсихологичните фактори, отключващи състояния на стрес сред учителите в поведението.

Приносите в емпиричен план са резултат на изследването и са безспорни.

Публикации и участия в научни форуми

От приложения към документацията Списък на публикациите, общо 3 на брой, включени в специализирани издания – е видно, че съдържанието им е в непосредствена връзка с ключовите понятия по темата на дисертацията и отговаря на наукометричните изисквания. Пълното библиографско описание, както и копията на текстовете са приложени, съобразно законовите процедурни стандарти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В заключение искам да обобщя, че дисертацията респектира със своята широта, задълбоченост и аналитичност, с теоретична и езикова компетентност. Теодора Роиду владее методологията на научното познание, познава добре и успешно прилага съвременните методически подходи за събиране и анализ на данни като стига до надеждни резултати.

Убедено давам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да гласува положително за присъждането на образователната и научна степен “Доктор“ на докторанта Теодора Роиду.

13.05.2024

В. Търново

Рецензент:

/проф. д-р Даниела Тасевска/

R E V I E W

by prof. Ph.D. Daniela Tasevska member of the Scientific Jury for

Protection of a dissertation

"Interaction between burnout syndrome, motivation and job satisfaction among teachers from Greece'

for awarding the educational and scientific degree "doctor", Scientific field 3.

Social, economic and legal sciences, Professional direction 3.2. Psychology

/Pedagogical and age psychology/

Doctoral student: *Theodora Christos Roidu*

Research supervisor: *Assoc. Ph.D. Rusanka Mancheva*

Data for the dissertation and doctoral studies

Teodora Roidu is a PhD student in Professional direction 3.2 Psychology, in the Pedagogical and Age Doctoral Program psychology. She has successfully completed tasks and activities related to the development of a dissertation work set out in her individual study plan.

The review of her professional development shows consistency in the field of education and postgraduate qualification, which testifies to her regular focus on deepening professional competences.

Teodora has her pedagogical experience as a teacher and solid practice as a trainer in the field of pedagogical and social sciences.

The procedure for conducting the current defense was implemented correctly. The doctoral student has fulfilled the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of ZRASRB and respectively according to Art. 24, para. 1 of the Regulations for the implementation of the RSARB. The submitted publications are relevant to the topic of the dissertation and demonstrate research erudition.

Dissertation and abstract data

The work submitted for review undoubtedly falls within the research profile of pedagogical and age psychology, as it is addressed to an extremely debatable issue, on which there are still unsolved questions.

Dissertation work has a total volume of 195 pages. In terms of content, the dissertation is structured in an introduction, three main chapters structured in subchapters, a conclusion, references, discussion, conclusions and appendices. The argumentation of the theoretical-applied research model is based on 275 specialized the source in English, which is an undoubted value of the theoretical basis of the development and presented it in view of its informativeness and relevance.

The scientific discourse of the study is oriented towards the interrelationship between the phenomena of stress, motivation and satisfaction among teachers in Greece. The choice of the research object is probably not random and corresponds to the numerous evidences that the teaching profession is exercised every day in a highly loaded stressful environment, complexly set by the age dynamics of the new generations of students and the long-term reform in educational paradigms around the world.

In the dissertation research, the problem of stress, motivation and job satisfaction among teachers is presented comprehensively and in depth, as they are its possible aspects and fields covered. In the Introduction, the scope of the presentation of the thematic field as interdisciplinary, in which knowledge from philosophy, sociology, law, psychology and medicine closely cooperates, is revealed. The research focus, reflecting the knowledge of the necessary segments of the study, is expressed through the formulated hypothesis related to the assumption that professional burnout or the burnout syndrome in the educational institution is the result of specific constellations - personal motivation and professional job satisfaction. A good orientation has been achieved in the theoretical foundations of the dissertation problem, and the theoretical-methodological achievements of modern Greek and foreign scientists are taken into account in the research.

More important, however, is the substantive side of the performed analysis. He testifies convincingly that the doctoral student knows the problem in both classical and modern scientific literature. A concrete expression of the good knowledge of the problem and its legitimate scientific research formulation, interpretation and analysis is presented in the thesis about the immanent presence of stress in the rhythm of the individual and professional life of teachers through the dynamic and increasingly unpredictable 21st century . Aware of the social importance of the problem, Teodora Roidu states that in order to counteract this negative phenomenon, the interaction between the factors of job satisfaction and work motivation should be studied.

The theoretical design unfolds in the direction of conceptualizing the building constructs of the dissertation, related to the scientific analysis of the key concepts of

occupational stress, job satisfaction and work motivation. The exhibition is realized according to the classic scheme of transition from general to particular, as the research focus is gradually narrowed, moving from the conceptualization of each phenomenon in a general plan, to its specific dimensions, in the context of the educational institution.

The exposition in the theoretical part is extremely informative, authors with different points of view belonging to different schools are quoted. The specificity of the researched problem naturally directs the doctoral student to authors emblematic of this topic, in whose publications extensive analyzes and summaries on the topic are presented. Separate theories and approaches to the study of the targeted constructs are distinguished, following the evolution of the construct through the historical perspective, reaching its contemporary connotations.

In order to clarify her author's position on the issue of the causal conditioning of professional stress among teachers among such alternative opinions, the doctoral student refers to the opinions of scientists with whom she conducts a controversy, which is clearly and contextually present in the scientific text. Thus delineating a skeptical field, Theodora Roidu expands the interpretive framework of the problem, affirming the complex not only biopsychosocial model, serving as an arbiter in the multiple approaches, overcoming any one-sidedness, containing a great explanatory potential regarding the main question of the determinism of professional burnout, but and the group approach, on basis on which the conceptual framework of the sources of professional stress, as the factors of it have been comprehensively identified the environment and the personality influencing the appearance, experience and its consequences in the educational environment of the modern school. The approach used undoubtedly enriches the theoretical model of the research and increases its empirical one potential. I also find the inferred dependence of the severity of the burnout syndrome on the coping strategies developed in the personal behavioral repertoire to be appropriate.

Stylistically, the doctoral student's aspiration to breaking the strict academicism and enriching the scientific style with expressiveness, refreshing the thought and the word by introducing maxims suitable for the occasion. They do not were used speculatively as a decorative element, but to suggest the depths of the knowledge that the author is about to reveal to us.

The empirical part of Theodora Roidu's dissertation impresses with the organization and design of the study, with the logic of presenting its elements, with the conceptualization of the author's model for studying the determinants of the phenomenon under study. The basic scientometric requirements regarding the main components (object, subject, reliability of the

research, way of processing the results) have been met. The doctoral student demonstrates a high research culture when presenting the research idea in terms of: research thesis, correctly formulated research hypotheses and tasks, adequate selection, according to the purpose of the research - a rich arsenal of methodologies, the psychometric properties of which are proven in the research.

It is this that has enabled valuable information to be obtained, both about the professional factors of the working environment, and about the personal dispositions related to the work motivation of teachers in Greece. Ridu's research is tied to assumptions, the verification of which should serve to justify preventive approaches for treating the phenomenon of teacher burnout. In order to achieve greater certainty in the interpretation of the obtained results, the methodological toolkit with which the research is carried out includes, in addition to quantitative and qualitative methods. Such a research model captures both universally valid (nomothetic) characteristics associated with quantitative measurement and individual-syncretic (ideographic) characteristics associated with assessment through the qualitative method of personality traits. All this allows the doctoral student to reach a deep understanding of the research object and to carry out a detailed analysis of the results. Adequate to the empirical setting of the study and to the obtained data, statistical processing methods were chosen. The logic and rationale in the presentation and processing of this data is convincing. Various algorithms were used for their transformation into empirical results through mutually complementary statistical methods (descriptive statistics, correlation, dispersion analysis, T-test method), proving ratios and dependencies in accordance with the proposed hypotheses. The obtained results for the statistical significance of the differences between the studied groups of persons and the established correlations are discussed in depth and richly visualized with the help of tables and figures.

The doctoral student interprets the obtained results meaningfully, a large part of which are new for this scientific field and represent an indisputable contribution to psychology. The doctoral student analyzes the results with a very good understanding and interpretation in the context of the hypotheses, which increases the evidentiary value of the conclusions drawn.

I encourage the doctoral student to publish the dissertation as a monograph not only because of its qualities as a scientific work, but also because of the purely human humanistic messages with which it is saturated, especially in the part dealing with social interest-sounds a call for more empathy, interest in others, for understanding and sympathy. I find reason to single out as the strongest point of this one dissertation work - with indisputable practical-applied value the second part, where the results of what was done for the first time in Greece

empirical study of the sources of stress, the level of perceived stress and burnout, symptom management and coping stress strategies in relation to personal and demographic ones characteristics, motivation and satisfaction of 153 teachers from different schools in Greece.

As a structural component of the dissertation, the Conclusion has not only theoretical, but also applied significance and emphasizes the efficacy of the developed research model, which can be applied in any school.

Regarding the requirements for citation and correct referencing of authors find that the development meets the criteria and meets the the standards. The abstract in the parameters of 59 pages synthesized and accurately represents the structure and main meaning emphases of the dissertation, with a deeper focus of attention on the goal, the tasks and the hypotheses of empirical research, its subject and object, organization and methodological tools, the analysis of the results and relevant conclusions and recommendations. The self-assessment of the PhD student about the contributing moments of the development I accept.

Scientific contributions

The reference for scientific-applied and theoretical-analytical contributions reflect objectively the achievements in the dissertation. Contributing moments can be reduced to:

1. A model for the study of the interaction between burnout syndrome, motivation and job satisfaction among teachers from Greece is proposed, covering the study of personal and socio-psychological factors, and an indicative profile of the specific stressors in the modern educational environment is formed.

2. The influence of educational management on motivation and job satisfaction is revealed, placed in the context of socio-psychological factors that trigger states of stress among teachers in behavior.

The empirical contributions are the result of the research and are indisputable.

Publications and participation in scientific forums

From appendices to documentation List of publications, total 3 in number, included in specialized editions - it is evident that the content they are directly related to the key concepts on the subject of dissertation and meets the scientometric requirements. The full bibliographic description as well as copies of the texts are attached, according to legal procedural standards.

CONCLUSION:

In conclusion, I want to summarize that the dissertation respects with its breadth, depth and analyticalness, with theoretical and linguistic competence. Teodora Roidou masters the methodology of scientific knowledge, knows well and successfully applies modern methodological approaches to data collection and analysis, reaching reliable results.

I confidently give my positive assessment and propose to the respected scientific jury to vote positively for the awarding of the educational and scientific degree "Doctor" to the doctoral student Teodora Roidu.

13.05.2024

V. Tarnovo

Reviewer:

/prof. PhD Daniela Tasevska/